

POROČILO Z XX. SVETOVNEGA KONGRESA FIT (2014)

Pod geslom *Človek proti stroju* (Man vs. Machine) je med 4. in 6. avgustom 2014 v Berlinu potekal 20. Svetovni kongres Mednarodne zveze prevajalcev FIT (Fédération Internationale des Traducteurs)¹. FIT vsake tri leta v različnih državah po svetu organizira kongrese, ki so namenjeni žgočim temam v prevodoslovju, novim tehnologijam, izmenjavi mnenj strokovnjakov in seveda medsebojnemu druženju.

Zveza je bila ustanovljena leta 1953 v Parizu in je praznovala na XX. svetovnem kongresu svojo 60. obletnico od ustanovitve. Danes ima regionalne centre v Evropi, Latinski Ameriki in Severni Ameriki.

Letošnji organizator kongresa je bilo nemško *Zvezno združenje tolmačev in prevajalcev BDÜ* (Bundesverband für Dolmetscher und Übersetzer). Kongresa se je udeležilo preko 1.600 obiskovalcev iz 70 držav. Prijavljenih je bilo skoraj 390 prispevkov – od predavanj, delavnic do okroglih miz in posterjev –, ki so sočasno potekali v dvanajstih sekcijah.

Generalna direktorica Unesca IRINA BOKOVA je opozorila na pomembno vlogo, ki jo imajo prevajalci, saj je prevajanje eno od načel, ki ohranjajo pri življenju ustvarjalno različnost, ki nas skozi stike s tujimi jeziki bogatijo. Ohranjanje kulturne različnosti podpira Unesco tudi s svetovnim bibliografskim registrom prevodov *Index Translationum*, utemeljenim leta 1932, ki hrani preko dva milijona prevodov z različnih področij.

Predsednica FITa, MARION BOERS iz Republike Južne Afrike, je izpostavila, da sta prevajalska in tolmaška stroka v zadnjih šestdesetih letih zaradi globalizacije in razvijajoče se družbe znanja pridobili na pomembnosti in prepoznavnosti v svetu. Organizatorji so zato v osredje kongresa postavili človeka v znamenju sodobnih tehnologij.

Sporočilo kongresa je bilo jasno. Prevajanja brez podpore računalniških tehnologij si danes ni več mogoče zamisliti. Veliko pozornosti je bilo namenjeno računalniško podprtemu prevajanju oz. prevajalskim orodjem (t. i. CAT Tools-om), strojnemu prevajalnikom, procesu lokalizacije, procesom zagotavljanja kakovosti v skladu s

¹ Za več informacij glej spletno stran www.fit2014.org.

standardom DIN EN 15038² in spletnim prevajalskim orodjem. Predstavljene so bile tudi sodobne metode dela prevajalcev, kot so delo v oblaku, delo s pomočjo pametnih telefonov ali tablic, delo ob uporabi družabnih omrežij, in orodja za upravljanje s terminološkimi bazami. Izpostavljeni so bili družbena odgovornost vseh nas do prevajalcev in tolmačev, delovanje trga dela in vloga strokovnih društev, ki so za stroko zelo pomembna.

Ob zaključku tridnevnega dogodka so udeleženci kongresa sprejeli resolucijo, s katero želijo opozoriti na vse tiste kolege, ki svoje delo opravljajo na kriznih območjih. FIT poziva vse vlade in mednarodno skupnost, da zaščitijo lokalne prevajalce in tolmače na kriznih območjih, da spoštujejo osebno etiko, poklicne zahteve in nepristranskost prevajalcev in tolmačev pri njihovem delu, in da se zavzemajo za mednarodni dokument za zaščito prevajalcev in tolmačev na kriznih območjih med in po zaključku njihovega dela.

6. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in 47. člen Listine Evropske unije o temeljnih pravicah kot tudi Direktiva 64/2010/EU sicer zagotavljajo pravico do obrambe za vse udeležence, ki se znajdejo v kazenskih postopkih.

Na kongresu so bili predstavljeni tudi prispevki o diplomaciji in jeziku, o tolmačenju govornice gluhonemih, o delu

² Evropski standard za ponudnike prevajalskih storitev DIN EN 15038 velja od leta 2006. Pred tem je bil v veljavi standard za prevajanje DIN 2345.

za potrebe skupnosti (angl. *community interpreting*), o sodnem tolmačenju in pravnem prevajanju, kot tudi o prevajanju listin kot samostojni prevajalski panogi.

V delu namenjenem pravnemu prevajanju in sodnemu tolmačenju je bilo več zanimivih prispevkov. Raziskovalki in sodni tolmački DR. ISABELLE THORMANN (Nemčija) in DR. RADEGUNDIS STOLZE (Nemčija) sta na primer v ločenih delavnicah predstavili, na kaj vse moramo biti pozorni pri prevajanju zasebnih in javnih listin, ki so v prevodu opremljene z izjavo prevajalca o skladnosti prevoda z izvirnikom (t.i. overjeni prevod). Z razliko od slovenskega sodnega tolmača to delo v nemškem govornem okolju opravlja (stalno zapriseženi) *Urkundenübersetzer*³ (prevajalec listin). Način nagrajevanja je podobno kot v slovenski zakonodaji zapisano v nemškem področnem Zakonu o nagradah in nadomestilih v sodstvu JVEG (*Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz*). Tolmači so plačani na podlagi urne postavke, prevajalci pa po vrstici prevoda v ciljni jezik.⁴

Znane hamburške smernice⁵, ki jih marsikateri prevajalec kljub zelo koristnim nasvetom, žal še vedno preslabo pozna, sta dopolnili s še nekaterimi nasveti.

³ Zapriseženi *Urkundenübersetzer* v Nemčiji ni hkrati imenovan za tolmačenje v sodnih postopkih in pred uradnimi institucijami, zato tudi nima naziva sodnega tolmača (nem. *Gerichtsdolmetscher*).

⁴ Po nemškem zakonu JVEG znaša urna postavka tolmačenja 70 EUR, vrstica prevoda (55 znakov brez presledkov praviloma v ciljnem jeziku) pa 1,55 EUR. Za podrobnosti glej 8. – 14. člen zakona.

⁵ Smernice (nem. *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen*) je izdal Urad za notranje zadeve Svobodnega in hanzeatskega mesta Hamburg, prvič leta 2002 in v dopoljnjeni različici leta 2010.

STOLZEJEVA na primer svetuje, da naj bi prevajalec morebitne opombe k besedilu raje vključeval v besedilo z »op. prev.«. Za opombe ob koncu strani pa se naj bi odločil takrat, ko bi bilo to zaradi postavitve besedila (layout) ugodneje. Opozarja tudi, da koleke, štipiljke in žige oz. pečate v izvorniku v prevodu na kratko opišemo (npr. rdeča štipiljka + prevod vsebine), medtem ko vsebinski del pečatov (uradni okrogli znak organa) prevajamo le, ko obstaja dvom med identiteto izdajatelja dokumenta in uradnim znakom.

THORMANNOVA pa je poudarila, da moramo s prevodom listine v ciljnem jeziku po vsebini in funkciji doseči enak učinek kot ga ima izvornik.

Doktorska kandidatka MARTA SKOREK (Poljska) je razpravljala o večnem vprašanju o boljšem pravnem prevodu. Primerjala je jurilingvista⁶, pravnika lingvista in pravnega prevajalca v dveh večjezičnih skupnostih, v Kanadi in v Evropski uniji. Optimalno rešitev vidi v specializiranem študiju pravnih, jezikovnih in prevajalskih predmetov.

NATALIA SIGAREVA (Rusija) s Pedagoške univerze Herzen je govorila o tolmačenju za potrebe skupnosti v Rusiji. Predstavila je izsledke raziskave, v kateri je skupina raziskovalcev primerjala predpise s

stanjem v praksi na področju tolmačenja, prevajanja in pomoči v komunikaciji v javnih službah v St. Petersburgu. To naj bi po zagotovilih sogovornice veljalo za reprezentativno mesto za celotno Rusijo. Ruska federacija se po razpadu Sovjetske zveze sooča z velikim številom migrantov, beguncev in azilantov⁷, zato potreba po tolmačenju v zdravniških ordinacijah in med zdravljenjem, na policijskih postajah, v šoli ali prosilcem za azil narašča. V Rusiji zato v tem vidijo izziv za razvoj področja tolmačenja za javne institucije, saj podobno kot v Sloveniji tudi v Rusiji ne poznajo posebnega šolanja za delo t.i. *community interpretinga*. V Rusiji to delo pogosto opravljajo osebe brez ustrezne izobrazbe ali pa družinski člani, največkrat otroci, ki se učijo ruskega jezika v šoli. V preteklosti je bilo to delo v Rusiji tudi razumljeno kot manj vredno od sodnega ali konferenčnega tolmačenja⁸.

KIRSTY HEIMERL-MOGGAN (Velika Britanija) se je ukvarjala s prav posebno temo, in sicer z razseljenimi osebami z vojnih območij, ki so postali uspešni tolmači. Pripovedovala je o izkušnjah, ki jih ima kot predavateljica tolmačenja za potrebe skupnosti (poznano pod mnogimi imeni, tudi pod imenom *public service interpreting*). Pogosto je poučevala študente z aktualnih oz. nekdanjih vojnih območij, kot so nekdanja Jugoslavija, Irak in Afganistan. Nekateri od njih so že v matični državi delovali kot tolmači na

⁶ V Kanadi poznajo *jurilingvista*. To je oseba, ki svetuje v zvezi s terminologijo, sintakso, frazeologijo, pravno stilistiko, še posebej pri zakonskem jeziku, in ki skrbi za skladnost angleške in francoske različice zakonskih in podzakonskih aktov. SKOREK (2014: 560) citira POIRIER (2010) ki pravi, da je večina jurilingvistov poleg študija prevajanja opravila dodatno izobraževanje s pravnih področij oz. ima celo diplomu iz prava. Pravniki v Kanadi vseeno tako kot njihovi kolegi v Evropi vztrajajo, da mora imeti jurilingvist pravno izobrazbo.

⁷ Šlo naj bi za osebe iz osrednjih azijskih republik nekdanje Sovjetske zveze.

⁸ SIGAREVA navaja, da sodno tolmačenje v Rusiji ni certificirano oz. da tisti, ki nastopajo v vlogi sodnih tolmačev za to delo nimajo potrdila. Po trenutni zakonodaji lahko v vlogi sodnega tolmača nastopa vsaka polnoletna oseba, ki izkaže jezikovne kompetence v tujem jeziku.

kriznem območju ali pa so se po begu v drugo državo odločili za študij konferenčnega tolmačenja oz. tolmačenja za potrebe skupnosti. Pogosti razlog, da so se odločili postati tolmači, je bil, da so morali zapustiti svoje družine v matični državi. Nekateri od njih pa so prišli v tujo državo kot sirote in so zato čutili dolžnost, da se preko vloge tolmača povežejo z matično državo. Drugi so to delo opravljali, da bi na ta način lažje preboleli travme iz vojnega obdobja, in spet tretji, ker je bilo to edino, kar so znali. Zanimivo je tudi, da so mnogi zelo hitro osvojili tolmaške sposobnosti, medtem ko hkrati niso bili usposobljeni za pisno prevajanje, saj je bilo njihovo jezikovno znanje v pisani besedi bistveno slabše od znanja v govorjeni besedi.

JOANNA MILER-CASSINO je skupaj z DR. DANUTO KIERZKOWSKO predstavila *Poljski svet stalno zapriseženih prevajalcev in strokovnih prevajalcev TEPIS*. Na Poljskem seže tradicija stalno zapriseženih prevajalcev daleč v začetek 20. stoletja⁹. Pravilnik, ki ga je izdal minister za pravosodje o nagradah za priče, izvedence in prevajalce v kazenskih zadevah 7. avgusta 1920, je temeljil na pravilniku avstrijskega ministra za pravosodje, ki je bil sprejet 17. septembra 1897, v obdobju delitve Poljske. Že leta 1928 so v pravilnik vključili določilo o izobrazbi prevajalca. To je med drugim navajalo področja specializacije in izobraževanja. Sodišča so v civilnih in kazenskih zadevah lahko izbirala le med stalno zapriseženimi

prevajalci, ki so bili letno objavljeni v uradnem listu. Leta 2004 je bil na Poljskem sprejet Zakon o poklicu stalno zapriseženega prevajalca, v katerem je bil uveden naziv »stalno zapriseženi prevajalec« (polj. *tłumacz przysięgły*, angl. *sworn translator*), ki v poljski zakonodaji predstavlja osebo, ki prevaja (pisano besedo) in tolmači (govorjeno besedo). Ta v poljski javnosti uživa velik ugled, zlasti ker je izobraževanje za pripravo na izpit dolgotrajno in ker mu naziv podeljujejo predsedujoči sodnik vojvodskega upravnega sodišča ali poljski minister za pravosodje. Za pripravo na izpit za pravnega prevajalca in tolmača lahko kandidati opravljajo izobraževanje, ki ga od leta 1998 ponuja Institut za uporabno jezikoslovje Univerze v Varšavi v sodelovanju s TEPISom.¹⁰ Program obsega skupno 360 ur in se osredotoča na tehnike prevajanja in tolmačenja, osnove poljskega prava, poljsko pravno stilistiko, diskurzivno analizo in metodologijo pravnega prevajanja in tolmačenja. Izobraževanje ponujajo za jezikovne kombinacije poljščina in angleščina, nemščina, francoščina, italijanščina, ruščina, španščina ali arabščina.¹¹

¹⁰ Ne glede na usposobljenost oz. na izobrazbo je uspešnost pri izpitu za pravnega prevajalca in tolmača na letni ravni le med 25 in 35 odstotki.

¹¹ Žal se na Poljskem standard za imenovane pravne prevajalce in tolmače zaradi ambiciozne reforme države za lažji dostop do reguliranih poklicev poslabšuje. Poljska je leta 2013 izvedla prvi del reforme, s katero je liberalizirala dostop do 50 poklicev, vključno s pravniki, notarji, nepremičninskimi posredniki in taksisti. Danes zadostuje, da ima kandidat za pravnega prevajalca in tolmača prvostopenjsko izobrazbo (Bachelor degree) in ne več drugostopenjsko (Masters degree oz. poljski magister (mgr)), kot je to zahteval zakon iz leta 2004. Prav tako so nagrade po pridobljenem nazivu zelo slabe. Za eno stran overjenega prevod (1125 znakov s presledki v ciljnim jeziku) prejmejo 5,50 EUR neto in za uro tolmačenja 9,40 EUR neto.

⁹ Za primerjavo, prva slovenska uredba o sodnih tolmačih je bila objavljena 16.2.1949 v UL LRS 7-30/49. Za več glej opombo 12.

Slovenijo je na kongresu zastopalo Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije, ki se je s tem od ustanovitve leta 2012 tudi prvič predstavilo tuji strokovni javnosti. V sekciji *Legal forum* je njena predsednica, MAG. VIKTORIJA OSOLNIK KUNC predstavila profil in delo sodnih tolmačev v Sloveniji. Ob tem je opozorila na pojmovno terminološko raznovrstnost na področju tolmačenja in prevajanja za potrebe sodišč in uradnih institucij v Sloveniji in v tujini. Predstavila je Združenje, kot tudi njegovo vlogo in vlogo Ministrstva za pravosodje in Centra za izobraževanje v pravosodju Republike Slovenije pri vseživljenjskem izobraževanju sodnih tolmačev v Sloveniji.¹²

Kongresa se je iz Slovenije poleg predsednice Združenja udeležila le še ena udeleženka, kar kaže na to, da je skrajni čas, da se slovenska prevajalska in tolmaška strokovna javnost neha ukvarjati le sama s sabo in se začne strokovno odzivati na izzive, ki nas na področju (sodnega) tolmačenja in (pravnega) prevajanja še čakajo v prihodnje.

XXI. kongres FITa bo leta 2017 v Brisbanu, Avstralija. Se vidimo tam!

mag. Viktorija Osolnik Kunc
Predsednica Združenja stalnih sodnih
tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije

¹² Strokovni prispevek je izšel v zborniku Baur, Wolfram in dr. (ur.) (2014): *Man vs. Machine?* Berlin: BDÜ Fachverlag. 2. knjiga. Str. 799–807. Strokovni prispevek (v nemščini) in prezentacija (v angleščini) sta dostopni tudi na spletni strani Združenja (www.sodni-tolmaci.si).